

Kavram Haritası İle Kadınlara Verilen İlk Acil Yardım Eğitiminin Kadınların Ev Yaralanmalarına Yönelik Bilgi Düzeyi ve Tutumu Üzerine Etkisi

The Effect of First Aid Training Given to Women with Concept Map on Women's Knowledge Level and Attitude Towards Home Injuries

Ahmet Cengiz¹, Merve Göroğlu², Gürkan Yıldırım³, Dilek Talhaoğlu⁴, Osman Alaman⁵

Geliş Tarihi (Received): 27.07.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 14.10.2024

Yayın Tarihi (Published): 27.12.2024

Abstract: The study was conducted to determine the effect of first aid training given with the concept map method on women's knowledge level and attitude towards household injuries. The study design was carried out with a semi-experimental model with pretest-posttest in a single group. Participants were asked to fill out a personal information form, a first aid information form and a form evaluating their attitudes and behaviors towards preventing home accidents. A total of 300 women were included in the sample. First, the participants filled in the first aid information form and then received training in small groups using the concept map method. After the training, both the first aid knowledge scores and the forms evaluating their attitudes and behaviors were filled out and the difference was statistically evaluated. According to the results of the study, there was a significant difference between the pre-test and post-test in terms of first aid knowledge scores ($p<0.001$). It was determined that the first aid knowledge test scores in the post-test were statistically significant and higher than the pre-test. In addition, the post-test mean score obtained from the attitude and behavior scale was 67.08. Considering the scale scores ranging from "0" to "100", this score is at a sufficient level.

Keywords: Concept map, First aid training, Home accident

&

Öz: Çalışma, kadınlara kavram haritası yöntemiyle verilen ilk yardım eğitiminin kadınların ev yaralanmalarına yönelik bilgi düzeyi ve tutumu üzerine olan etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma tasarımı, tek bir grupta ön test-son test yapılan yarı deneysel modelle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan kişisel bilgi formunu, ilk yardım bilgi formunu ve ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranışlarını değerlendiren bir formu doldurmaları istenmiştir. Toplamda 300 kadın örnekleme alınmıştır. Öncelikle katılımcılar, ilk yardım bilgi formunu doldurmuş, ardından küçük gruplar halinde kavram haritası yöntemiyle eğitim almışlardır. Eğitimden sonra hem ilk yardım bilgi puanları hem de tutum ve davranışlarını değerlendiren formlar doldurularak aradaki fark istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, ön test-son test arasında ilk yardım bilgi puanları açısından anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,001$). Son testteki ilk yardım bilgi testi puanlarının, ön teste göre istatistiksel olarak anlamlı ve yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca, tutum ve davranış ölçeğinden son testte elde edilen ortalama puanın 67,08 olduğu belirlenmiştir. Bu puanın, "0" ile "100" arasında değişen ölçek puanları dikkate alındığında yeterli düzeyde olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ev kazaları, İlk yardım eğitimi, Kavram haritası

Atıf/Cite as: Cengiz A, Göroğlu M, Yıldırım G, Talhaoğlu D, Alaman O. Kavram Haritası İle Kadınlara Verilen İlk Acil Yardım Eğitiminin Kadınların Ev Yaralanmalarına Yönelik Bilgi Düzeyi ve Tutumu Üzerine Etkisi. Abant Sağlık Bilimleri ve Teknolojileri Dergisi. 2024;4(3):75-86.

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/sabited/policy>

Telif Hakkı/Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2021 – Bolu

¹Ahmet Cengiz, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler, Osmaniye, Türkiye, ahmetcengiz32@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0000-9239-9773>

²Merve Göroğlu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler, Osmaniye, Türkiye, mervegrglu14@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-4150-0284>

³Gürkan Yıldırım, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler, Osmaniye, Türkiye, yildirimgurkan79@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0007-4427-8126>

⁴Dr. Öğr. Üyesi Dilek Talhaoğlu, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kırşehir, Türkiye, dilektalhaoğlu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9333-1129> (Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

⁵Öğr. Gör. Osman Alaman, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler, Osmaniye, Türkiye, osmanalaman@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6182-2513>

Giriş

Kazalar, öngörülemeyen ve plansız bir şekilde ortaya çıkan can veya mal kaybı ya da her ikisini birden içeren durumlar olarak tanımlanmaktadır (1). Ülkemizde önemli bir halk sağlığı sorunu olan ev kazaları, evin çeşitli konumlarında meydana gelmekte olup, diğer kazalara kıyasla daha önlenebilir niteliktedir (2). Tüm kazalarda yaralanmaların %54'ü, ölümlerin ise %25'i ev kazalarına aittir (3). Kazaların sosyal boyutunun yanı sıra, neden oldukları ekonomik kayıplar da önemli düzeydedir. Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, ev kazalarının hem bireyler üzerinde doğrudan yüksek maliyetler oluşturduğu hem de dolaylı olarak ülke ekonomisine ciddi etkilerde bulunduğu görülmektedir (4, 5). Literatürde yapılan araştırmalar, ev kazalarının genellikle kesici-delici alet yaralanmaları, düşmeler ve yanıklar gibi travmatik durumlarla sonuçlandığını göstermektedir (6, 7). Bu tür kazalara müdahalede hızlı ve etkili ilk yardım bilgisi büyük önem taşımaktadır, Kişinin veya çevresindeki bireylerin sahip olduğu ilk yardım bilgisi bu gibi durumlarda kazanın şiddetini ve sonuçlarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir (8). Özellikle, evde meydana gelen kazalarda ilk yardım müdahalesinin hızlı ve doğru bir şekilde yapılması yaralının sağlığı ve iyileşme süreci açısından kritik öneme sahiptir (9). Bu nedenle, evdeki bireylerin doğru ve yeterli ilk yardım bilgisine sahip olmaları ve gerekli müdahaleleri yapabilmeleri, kazaların etkilerini azaltmak ve yaralanmaların önlenmesi açısından hayati önem taşımaktadır (10).

Konuyla ilgili yapılan çalışmaların çoğu, kadınların kazalara yönelik ilk yardım bilgilerini belirlemeye (2, 11-13) veya kaza geçiren kadınların maruz kaldığı dış faktörleri incelemeye yöneliktir (3, 14-17). İlk yardım bilgi düzeyi ile ilgili yapılmış bir çalışmada kadınların ilk yardım bilgi düzeyi %67 oranında yeterli iken, ilk yardım bilgi düzeyinin yaş arttıkça düşmekte olduğu tespit edilmiştir (12). Kadınların ilk yardım bilgisini değerlendirmeye yönelik yapılmış başka bir çalışmada ise kadınların en çok kesikler hakkında ilk yardım bilgisine sahip olduğu, zehirlenmeler ile ilgili ise bilgi düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir (2).

Bu çalışmada, öncelikle kadınların ilk yardım bilgi düzeyi değerlendirilmiş, ardından kavram haritası yöntemi ile eğitim verilmiş ve broşür dağıtılarak doğru bilgiye her zaman ulaşabilecekleri bir kaynak sunulmuştur. Kavram haritası ile verilen eğitim sonrasında tekrar kadınların bilgi düzeyi ve tutum üzerine olan etkisi değerlendirilmiştir.

Kavram haritaları, bireylere karmaşık konseptleri anlamak için bir çerçeve sağlayan öğrenme araçlarıdır. Bu yöntem, David Ausubel'in "önceden bilgi" (previous knowledge) kavramı üzerine dayanmaktadır. Ausubel'e göre, öğrenme önceden edinilmiş bilgiye dayandığı için, yeni bilgilerin öğrenilmesi, bu önceden edinilmiş bilgilerin mevcut bilgi yapılarıyla ilişkilendirilmesiyle gerçekleşmektedir (18). Kavram haritaları, mevcut bilgi yapılarını görsel olarak temsil ederek, yeni bilgileri bu yapılarla ilişkilendirme ve anlamlandırma sürecini kolaylaştırmaktadır (19). Bu yöntem, eğitimin kalıcılığını artırarak bireylerin bilgileri uzun süre hatırlamalarına yardımcı olmaktadır (20).

Literatürde ilk yardım bilgi düzeyini ölçen çalışmalar (2, 11-13), ev kazaları (6,7), ilk yardım uygulamasının önemi (9,10) hakkında çalışmalar yer almasına rağmen ev kazalarında kadınlara verilen ilk yardım etkinliğini değerlendiren (21) çalışmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, bu çalışmada kadınlara verilen ilk yardım eğitiminin, ev kazalarına yönelik bilgi düzeyleri ve tutumları üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma Sorusu

Kavram haritası ile kadınlara verilen ilk acil yardım eğitiminin kadınların ev yaralanmalarına yönelik ilk yardım bilgi düzeyi ve tutum üzerine etkisi var mıdır?

Gereç ve Yöntem

Araştırma tek grup ile ön test- son test yarı deneysel çalışma olarak yapılmıştır.

Bağımlı Değişkenler: Bilgi ve tutum değerlendirme formundan alınan puanlar

Bağımsız Değerşkenler: Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri

Evren ve Örneklem

Çalışma evrenini Osmaniye iline ait bir mahallede yaşayan ev hanımları oluşturmaktadır. Aile Sağlığı Merkezine kayıtlı kadınların sayısı 2300'dür. Yapılan güç analizine göre hesaplanan etki boyutu 0.10, hata payı 0.05 ve istatistiksel güç %90 olarak hesaplandığında örneklem sayısı 400 olarak belirlenmiştir. Araştırmada istenilen güce ulaşınca 300 kişi ile araştırma tamamlanmıştır.

Veri toplama Araçları

Çalışmada veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, İlk Yardım Bilgi Formu ve Ev Kazalarını Önlemeye Yönelik Tutum ve Davranışlarını Değerlendirme Formu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Literatüre (11, 22) dayalı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Form iki kısımdan oluşmaktadır. Kişisel bilgi formunda ilk kısım demografik özellikleri ve ilk yardım bilgisini etkileyebileceği düşünölen bireysel özellikleri içeren yaş, çocuk sayısı, eğitim durumu, gelir düzeyi, çalışma durumu, çocuk bakımını üstlenen kişi sayısı olarak toplam 6 soru yer almaktadır; ikinci kısım daha önce geçirilmiş kaza olup olmadığına, kaza türüne, sağlık kuruluşuna başvuru yapılmadığına dair sorulardan oluşmaktadır.

İlk Yardım Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından literatür taranarak oluşturulmuş 13 soruyu içermektedir. Her doğru cevap 1 puan olarak hesaplanmıştır. On puan ve üstünü alan kişinin ilk yardım konusunda yeterli olduğu sonucuna varılmıştır (11, 12). İlk yardım bilgi formu eğitim öncesi ve sonrasında uygulanmıştır.

Ev Kazalarını Önlemeye Yönelik Tutum ve Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği: Ev kazalarını önlemeye yönelik tutumları değerlendiren 25 sorudan ölçek, Alptekin ve ark. tarafından (2004) geliştirilmiştir. Sorulara verilen cevaplara göre, 2, 3, 4, 5, 8, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 23, 24 ve 25. sorular için Her zaman, Sıklıkla, Bazen, Nadiren, Hiç için sırasıyla 0, 1, 2, 3, 4 puan verilmiştir. Kalan sorulara ise Her zaman, Sıklıkla, Bazen, Nadiren ve Hiç için sırasıyla 4, 3, 2, 1, 0 puanı verilmiştir. Bu puanlama sonucunda kişinin ev kazalarından korunma yönelik tutum ve davranışı değerlendirilmektedir. Bu ölçek sonucunda en yüksek puan 100 ve en düşük puan 0'dır. Alınan puanın artması ev kazalarına ilişkin koruyucu tutum ve davranış geliştirme konusunda olumlu bir gösterge olarak kabul edilmektedir (11). Çalışmamızda ölçeğin iç güvenirlilik katsayısı 0,889 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirmesinde, İstatistiksel analizler için SPSS (IBM SPSS Statistics 27) adlı paket program kullanılmıştır. Bulguların yorumlanmasında frekans tabloları ve tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Normal dağılıma uygun olmayan ölçüm değerleri için parametrik olmayan yöntemler kullanılmıştır. Parametrik olmayan yöntemlere uygun şekilde, iki bağımsız grubun ölçüm değerleriyle karşılaştırılmasında Mann-Whitney U test (Z-tablo değer), normal dağılıma sahip olmayan iki nicel değerşkenin ilişkilerinin incelenmesinde Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmaya başlamadan önce Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan onay alınmıştır (Karar No: 2023/1/6). Ayrıca gerekli kurum izinleri ve katılımcı onamları da alınmıştır. Çalışmada Helsinki deklarasyonuna bağlı kalınmıştır.

Bulgular

Aşağıda kavram haritası ile kadınlara verilen ilk yardım eğitiminin kadınların ev yaralanmalarına yönelik bilgi düzeyi ve tutumu üzerine etkisi değerlendirilen çalışmanın bulgularına yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcılarla ilgili tanıtıcı bilgiler Tablo 1’de verilmiştir. Buna göre Tablo 1 incelendiğinde; %26,0’ının 31-40 yaş grubunda, %48,4’ünün ortaöğretim mezunu ve %65,7’sinin orta gelir düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %63,7’sinin çalışmadığı, %36,6’sının 3-4 çocuğu olduğu ve %78,3’ünün ocuk bakımında yardımcısının olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların tanıtıcı özelliklerinin dağılımı.

Tanıtıcı Özellikler (n=300)	n	%
Yaş sınıfları		
20-25	76	25,3
26-30	59	19,7
31-40	78	26,0
41-50	58	19,3
>50	29	9,7
Eğitim düzeyi		
İlköğretim	64	21,3
Ortaöğretim	145	48,4
Yükseköğretim	91	30,3
Gelir düzeyi		
Kötü	16	5,3
Orta	197	65,7
İyi	71	23,7
Çok iyi	16	5,3
Çalışma durumu		
Evet	109	36,3
Hayır	191	63,7
ocuk varlığı		
ocuğu yok	50	16,7
1-2 ocuk	83	27,7
3-4 ocuk	110	36,6
5 ocuk ve üzeri	57	19,0
ocuk bakımına yardımcı kişi varlığı		
Evet	65	21,7
Hayır	235	78,3

Araştırmaya ilişkin kaza bulgularının dağılımı Tablo 2’de verilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların %26,0’ının kesici/delici aletlerle yaralandığı, %44,3’ünün kazayı <3 ay önce yaşadığı, %34,0’ının öğle saatlerinde ve %40,0’ının mutfakta kazayı yaşadığı belirlenmiştir. Araştırmada katılımcıların %82,3’üne kazada ilk yardım yapıldığı, %65,0’ına kazada ilk müdahaleyi ev halkından birinin yaptığı ve %55,0’ının kaza sonucu sağlık kuruluşuna gittiği bulunmuştur. Katılımcılardan %72,0’ının hastane yatışı olmadığı, %83,0’ının tekrar kazayı önlemeye yönelik tedbir aldığı ve %91,7’sinin kaza sonrası tam iyileşme yaşadığı belirlenmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya ilişkin kaza bulgularının dağılımı.

Değişken (n=300)	n	%
Ev kazası türü*		
Kesici delici aletlerle yaralanma	78	26,0
Kaygan zeminde dūřme	59	19,7
Yüksekten dūřme	39	13,0
Soba/ şofben zehirlenmesi	29	9,7
Kimyasal madde (deterjan vb.) /ilaçla zehirlenme	36	12,0
Elektrik çarpması	36	12,0
Yangın/ateşle yanma	28	9,3
Ütü/kızgın maddelerle yanma	54	18,0
Sıcak su ile yanma	64	21,3
Boğulma	7	2,3
Kaza süresi [$\bar{X} \pm S.S. \rightarrow 6,28 \pm 10,44$ (ay)]		
<3 ay	133	44,3
3-6 ay	93	31,0
>6 ay	74	24,7
Kazanın günün hangi diliminde olduğu		
Sabah erken saatlerde	85	28,3
Öğlen	102	34,0
Akşam	96	32,0
Gece	17	5,7
Evde kazanın yaşandığı yer		
Balkon	22	7,3
Mutfak	120	40,0
Oturma odası – salon	68	22,7
Tuvalet – banyo	59	19,7
Yatak odası	31	10,3
Kazada ilk yardım yapılması		
Evet	247	82,3
Hayır	53	17,7
Kazada ilk müdahaleyi yapan kişi		
Ev halkı	195	65,0
Kendi	21	7,0
Komşusu	3	1,0
Paramedik	3	1,0
Sağlık personeli	53	17,7
Hiç kimse müdahale yapmamış	25	8,3
Kaza sonucu sağlık kuruluşuna gitme		
Evet	165	55,0
Hayır	135	45,0
Hastane yatışı olması		
Evet	84	28,0
Hayır	216	72,0
Tekrar kazayı önlemeye yönelik tedbir alma		
Evet	249	83,0
Hayır	51	17,0
Kaza sonucu		
Sakatlık	25	8,3
Tam iyileşme	275	91,7

*Birden fazla yanıt içerir.

Tablo 3'e bakıldığında ön test – son test ilk yardım bilgi puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($Z=-11,597$; $p<0,001$). Son test ilk yardım bilgi testi puanları, ön teste göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak, ilk yardım bilgi formunda belirtildiği üzere; 10 puan ve üzerinde olmanın ilk yardım konusunda yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, son testte kişiler ilk yardım konusunda yeterli düzeyde iken, ön testte yetersiz düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Ön test – son test ilk yardım bilgi puanlarının karşılaştırılması.

Değişken (n=300)	İlk yardım bilgi puanı		İstatistiksel analiz*
	$\bar{X} \pm SS$	Ortanca [IQR]	
Ön test	6,98±3,08	7,0 [6,0]	$Z=-11,597$
Son test	10,24±2,59	11,0 [2,0]	$p<0,001$

* Normal dağılıma sahip olmayan verilerde iki bağımlı grubun ölçüm değerleriyle karşılaştırılmasında Wilcoxon test (Z-tablo değeri) istatistikleri kullanılmıştır.

Ayrıca katılımcıların ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranışları ölçeğinden aldığı son-test ortalama puanı $67,08 \pm 16,36$ (37-100) ve ortanca 68,0 olarak belirlenmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde yaş sınıflarına göre ön test ilk yardım bilgi puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilirken son test bilgi puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. 20-25 yaş grubunda olanların ön test ilk yardım bilgi puanları, 31-40 ve >50 yaş grubunda olanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p=0,001$).

Eğitim düzeyine göre değerlendirme yapıldığında ön test ilk yardım bilgi puanları yönünden istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Eğitim düzeyi yönünden ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu olanların ön test ilk yardım bilgi puanları, ilköğretim mezunu olanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Eğitim düzeyine göre tutum ve davranışları ölçeği puanları açısından istatistiksel olarak değerlendirildiğinde, ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu olan ev hanımlarının, tutum ve davranışları ölçeği puanlarının, ilköğretim mezunu olanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Çalışma durumuna göre ön test ilk yardım bilgi puanları istatistiksel olarak karşılaştırıldığında çalışanların ilk yardım bilgi puanlarının, çalışmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p=0,030$).

Çocuk varlığına göre ön test ilk yardım bilgi puanları ve ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranışları ölçeği puanları istatistiksel açısından karşılaştırıldığında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Çocuğu olmayanların ön test ilk yardım bilgi puanları ile tutum ve davranış ölçeği puanları, 1-2, 3-4 ve ≥ 5 çocuğu olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Çocuk bakımına yardımcı kişi varlığına göre tutum ve davranışları ölçeği puanları açısından istatistiksel olarak değerlendirildiğinde yardımcısı olanların puanlarının, yardımcısı olmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$).

Kaza süresi 3 aydan daha kısa olanlarda ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranışları ölçeği puanları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($p<0,001$).

Tablo 4. Demografik ve kazayla ilgili bulgulara göre ilk yardım bilgi ve ev hanımlarının ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranışlarının ölçeğinin karşılaştırılması.

Değişken (n=300)	n	İlk yardım bilgi puanları				Ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranış puanları	
		Ön test		Son test		$\bar{X} \pm SS$	Ortanca [IQR]
		$\bar{X} \pm SS$	Ortanca [IQR]	$\bar{X} \pm SS$	Ortanca [IQR]		
Yaş sınıfları							
20-25 ⁽¹⁾	76	7,97±3,03	7,5 [6,0]	10,71±2,11	11,0 [2,0]	65,50±16,58	68,5 [30,8]
26-30 ⁽²⁾	59	7,11±2,85	7,0 [5,0]	10,18±2,69	11,0 [2,0]	69,96±16,99	76,0 [34,0]
31-40 ⁽³⁾	78	6,45±3,13	6,0 [5,0]	9,91±2,91	11,0 [3,3]	66,88±16,02	67,5 [34,0]
41-50 ⁽⁴⁾	58	7,06±3,23	7,0 [6,0]	10,39±2,36	11,0 [2,0]	67,31±16,92	67,0 [34,3]
>50 ⁽⁵⁾	29	5,31±2,30	6,0 [3,0]	9,72±3,02	11,0 [5,0]	65,41±14,39	67,0 [25,5]
İstatistiksel analiz*		$\chi^2=18,188$		$\chi^2=2,907$		$\chi^2=3,024$	
Olasılık		p=0,001		p=0,573		p=0,554	
Fark		[1-3,5]					
Eğitim düzeyi							
İlköğretim ⁽¹⁾	64	5,27±2,81	5,0 [3,0]	10,22±2,72	11,0 [2,8]	59,84±12,93	55,0 [17,8]
Ortaöğretim ⁽²⁾	145	6,73±2,71	7,0 [4,0]	10,06±2,55	11,0 [3,0]	67,01±16,69	69,0 [35,0]
Yükseköğretim ⁽³⁾	91	8,56±3,09	9,0 [4,0]	10,55±2,58	11,0 [2,0]	72,27±16,16	77,0 [24,0]
İstatistiksel analiz		$\chi^2=44,817$		$\chi^2=4,684$		$\chi^2=19,278$	
Olasılık		p<0,001		p=0,096		p<0,001	
Fark		[1-2,3] [2-3]				[1-2,3] [2-3]	
Gelir düzeyi							
Kötü	16	6,44±3,93	4,5 [6,5]	8,81±3,95	10,0 [6,0]	62,69±14,55	57,0 [23,8]
Orta	197	6,75±2,89	6,0 [5,0]	10,49±2,34	11,0 [2,0]	66,53±16,18	68,0 [32,5]
İyi/çok iyi	87	7,57±3,29	7,0 [6,0]	9,94±2,76	11,0 [4,0]	69,13±16,99	69,0 [34,0]
İstatistiksel analiz		$\chi^2=4,438$		$\chi^2=3,285$		$\chi^2=3,367$	
Olasılık		p=0,109		p=0,194		p=0,186	
Çalışma durumu							
Evet	109	7,45±2,99	7,0 [5,0]	10,09±2,76	11,0 [3,0]	68,45±16,20	69,0 [32,0]
Hayır	191	6,70±3,12	6,0 [5,0]	10,32±2,50	11,0 [2,0]	66,29±16,43	67,0 [33,0]
İstatistiksel analiz		Z=-2,168		Z=-0,314		Z=-1,208	
Olasılık		p=0,030		p=0,753		p=0,227	

*Normal dağılıma sahip olmayan verilerde iki bağımsız grubun ölçüm değerleriyle karşılaştırılmasında "Mann-Whitney U" test (Z-tablo değeri); üç veya daha fazla bağımsız grubun karşılaştırılmasında "Kruskall-Wallis H" test (χ^2 -tablo değeri) istatistikleri kullanılmıştır.

Tablo 4 devam. Demografik ve kazayla ilgili bulgulara göre ilk yardım bilgi ve ev hanımlarının ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranışlarının ölçeğinin karşılaştırılması.

Değişken (n=300)	n	İlk yardım bilgi puanları				Ev ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranış puanları	
		Ön test		Son test		$\bar{X} \pm SS$	Ortanca [IQR]
		$\bar{X} \pm SS$	Ortanca [IQR]	$\bar{X} \pm SS$	Ortanca [IQR]		
Çocuk varlığı							
Çocuğu yok ⁽¹⁾	50	8,90±2,95	9,0 [4,5]	10,92±1,82	11,0 [2,0]	67,20±17,51	70,0 [32,3]
1-2 çocuk ⁽²⁾	83	7,30±2,85	7,0 [5,0]	10,20±2,70	11,0 [3,0]	71,55±15,34	76,0 [29,0]
3-4 çocuk ⁽³⁾	110	6,94±3,00	6,0 [5,0]	10,12±2,79	11,0 [3,3]	69,02±16,45	71,0 [34,3]
5 çocuk ve üzeri ⁽⁴⁾	57	4,87±2,41	5,0 [3,5]	9,95±2,60	11,0 [3,0]	56,72±11,96	53,0 [11,0]
İstatistiksel analiz*			$\chi^2=44,716$		$\chi^2=2,622$		$\chi^2=26,760$
Olasılık			p<0,001		p=0,454		p<0,001
Fark			[1-2,3,4] [2,3-4]				[1,2,3-4]
Çocuk bakımına yardımcı kişi varlığı							
Evet	65	7,03±3,03	7,0 [6,0]	10,45±2,56	11,0 [2,0]	74,22±13,52	78,0 [19,0]
Hayır	235	6,96±3,10	7,0 [6,0]	10,19±2,61	11,0 [2,0]	65,10±16,56	63,0 [33,0]
İstatistiksel analiz			Z=-0,191		Z=-1,097		Z=-4,041
Olasılık			p=0,849		p=0,273		p<0,001
Kaza süresi							
<3 ay ⁽¹⁾	133	6,91±3,12	7,0 [6,0]	10,26±2,26	11,0 [2,5]	70,89±16,57	76,0 [33,0]
3-6 ay ⁽²⁾	93	7,19±3,01	7,0 [4,5]	10,26±2,55	11,0 [2,0]	67,30±15,78	69,0 [31,5]
>6 ay ⁽³⁾	74	6,82±3,15	6,0 [5,3]	10,18±3,18	12,0 [3,0]	59,94±14,45	55,5 [23,3]
İstatistiksel analiz			$\chi^2=0,982$		$\chi^2=3,236$		$\chi^2=21,584$
Olasılık			p=0,612		p=0,198		p<0,001
Fark							[1,2-3]
Kaza zaman dilimi							
Sabah erken saatlerde ⁽¹⁾	85	6,58±2,94	6,0 [4,5]	10,89±2,31	12,0 [1,0]	62,72±15,17	57,0 [25,5]
Öğlen ⁽²⁾	102	7,09±3,09	7,0 [5,3]	9,95±2,64	10,0 [3,0]	67,30±17,36	69,5 [37,0]
Akşam ⁽³⁾	96	7,17±3,28	7,0 [5,0]	9,92±2,71	10,0 [3,0]	69,62±16,27	74,5 [32,0]
Gece ⁽⁴⁾	17	7,18±2,69	7,0 [3,0]	10,52±2,58	11,0 [3,0]	73,18±11,80	74,0 [16,5]
İstatistiksel analiz			$\chi^2=2,076$		$\chi^2=11,845$		$\chi^2=8,752$
Olasılık			p=0,557		p=0,008		p=0,033
Fark					[1-2,3]		[1-3,4]

Ev hanımlarının ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranışları ölçeği ile ön test ilk yardım bilgi puanları arasında pozitif yönde, çok zayıf ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0,215$; $p<0,001$). Ön test ilk yardım bilgi puanları arttıkça ev hanımlarının ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranışları puanı da artmaktadır. Ancak, ev hanımlarının ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranışları ölçeği ile son test ilk yardım bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$) (Tablo 5).

Tablo 5. Ölçek ile ilk yardım bilgi puanları arasındaki ilişkilerin incelenmesi

İlk yardım bilgi puanı	Ev hanımlarının ev kazalarını önlemeye yönelik tutum ve davranışları ölçeği	
Ön test	r^*	0,215
	p	<0,001
Son test	r^*	-0,073
	p	0,205

*İki nicel değişkenin en az birinin normal dağılıma uygun olmadığı durumlarda Spearman korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

Tartışma

Bu çalışmada kadınlara verilen ilk yardım eğitiminin, ev kazalarına yönelik bilgi düzeyleri ve tutumları üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma bulguları mevcut literatür doğrultusunda değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Bu çalışmada, kazaların en fazla öğlen (%34,0) ikinci sırada da akşam saatlerinde (%32,0) meydana geldiği tespit edilmiştir. Kazaların en fazla evin mutfağında (%40,0) oturma odasında (%22,7) ve banyo veya tuvaletinde (%19,7) meydana geldiği görülmüştür. Alptekin'in yapmış olduğu çalışmada kazaların en fazla sabah (%33,7) meydana geldiği hemen ardından ise akşam (%32,6) saatlerinin bunu takip ettiği tespit edilmiştir (11). İş yoğunluğunun akşam ve öğlen saatlerinde artması ve bireylerin sınırlı zamanları nedeniyle daha aceleci ve dikkatsiz davranmalarının sonucu olarak kazaların bu zaman dilimlerinde daha sık ortaya çıktığı düşünülmektedir. Özellikle dikkatsizlik sonucu mutfakta meydana gelen kazalar arasında elektrik çarpmalarının olduğu tespit edilmiştir (23). Çalışma sonuçları ve literatür incelendiğinde ev kazalarının büyük bir çoğunluğunu günlük yaşam aktivitelerinin yerine getirildiği bölümlerde oluştuğu görülmektedir. Bu alanlardaki düzenlemelerle ev kazalarının azalabileceği düşünülmektedir.

Yapılan çalışmanın sonucunda en çok görülen ev kazası türleri; kesici-delici aletle yaralanma, sıcak su ile yanma, kaygan zeminde düşme ve ütü ile yanma olarak belirlenmiştir. Literatürde yer alan bir çalışmada ev kazaları içerisinde bir yere sıkışma/sıkıştırma, evcil hayvan ısırığı ve düşmeler yer alırken (24), farklı bir çalışmada ise düşmeler birinci sırayı delici ve kesici alet yaralanmaları ikinci sırayı oluşturmaktadır (25). Yapılan çalışma bu yönüyle literatür ile paralellik göstermektedir. Görüldüğü gibi ev kazaları arasında düşmeler ve kesici aletlerle yaralanmalar önemli bir payda oluşturmaktadır.

İlk yardım bilgi puanlarına göre karşılaştırma yapıldığında çalışma sonucunda literatür ile paralel olarak eğitim durumu arttıkça ilkyardım bilgi puanının da arttığı tespit edilmiştir (11). Eğitim seviyesi arttıkça bireyler ilk yardım konusunda daha bilinçli davranmaktadırlar. Bu sebeple eğitim arttıkça ilk yardım puanı da artmaktadır. Yapılmış olan çalışmada da kadınların hem ön test hem de son test bilgi puanları ortaöğretim ve yükseköğretim grubunda yüksek tespit edilmiştir. Literatürde yer alan başka bir çalışmada da ev kazalarında ilk yardım bilgi düzeyi kadınların %67'sinde yeterli bulunmuştur. İlk yardım bilgi düzeyinin yaş ilerledikçe düştüğü ve öğrenim düzeyi arttıkça yükseldiği tespit edilmiştir (12).

Çalışma sonucunda tutum ve davranış ölçek puanları öğrenim düzeyi ile kıyaslandığında yükseköğretim mezunlarının daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Bu da eğitimin tutum ve davranış üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Ev hanımları ile yapılmış başka bir çalışmada ise tutum ve davranış puanının eğitim durumunun yanı sıra çalışma durumlarından etkilenmekte olduğu tespit edilmiştir (11).

Tutum ve davranış ölçeği ile ön test ilk yardım bilgi puanları arasında pozitif yönde, çok zayıf derecede ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($r=0,215$; $p<0,001$). Ön test ilk yardım bilgi puanları arttıkça, tutum ve davranış ölçek puanı da artmaktadır. Ancak, tutum ve davranışları ölçeği ile son test ilk yardım bilgi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, bu çalışmada kadınlara verilen ilk yardım eğitiminin, ev kazalarına yönelik bilgi düzeyleri ve tutumları üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu saptanmıştır. Eğitim düzeyi arttıkça, kadınların ilk yardım bilgi puanlarının yükseldiği ve bu konuda daha bilinçli bir tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir. Ev kazalarının genellikle günlük yaşamın sürdürüldüğü alanlarda, özellikle mutfakta meydana geldiği belirlenmiştir. Kesici-delici alet yaralanmaları, düşmeler ve yanıklar en yaygın ev kazası türleri arasında yer almaktadır. İlk yardım eğitimi, kadınların bu tür kazalara karşı daha hazırlıklı olmalarını ve doğru müdahalelerde bulunabilme becerilerini geliştirmektedir. Bu nedenle, kazaların sonuçlarını hafifletmek ve yaşam kurtarmak açısından ilk yardım eğitimleri kritik bir rol oynamaktadır. Ev kazalarının azaltılabilmesi ve olası kazalarda doğru müdahalelerin yapılabilmesi için, ilk yardım eğitiminin yaygınlaştırılması ve eğitim seviyesinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, bu konuda literatürde yapılan çalışmaların sınırlı olması nedeniyle, farklı eğitim metotları kullanılarak yeni araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışma için etik kurul onayı, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Tarih:2023 ve Karar No: 2023/1/6). Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere, Helsinki Bildirgesi'ndeki araştırma ilkelerine bağlı kalınmış ve yararlanılan tüm çalışmalar kaynakçada belirtilmiştir. Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır.

Yazarların Katkıları: Çalışma konsepti/tasarımı: DT, OA, AC, MG, GY – Veri toplama: AC, MG, GY – Veri analizi/yorumlama: DT, OA – Makalenin yazımı: AC, MG, GY – İçeriğın eleştirel incelenmesi: DT, OA, AC, MG, GY – Son onay ve sorumluluk: DT – Malzeme ve teknik destek: TÜBİTAK - Süpervizyon: DT.

Akran Değerlendirmesi: Dış bağımızız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek: TÜBİTAK 2209-A Öğrenci Projeleri Destekleme Birimi.

Teşekkür: TÜBİTAK 2209-A Öğrenci Projeleri Destekleme Birimine teşekkür ederiz.

Diğer Beyanlar: Yok.

Kaynaklar

1. Kıran S, Şemin S, Ergör A. Kazalar ve toplum sağlığı yönünden önemi. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi. 2001;10(2):50-1.
2. Serinken M, Türkçüer İ, Karcıoğlu Ö, Akkaya S, Uyanık E. Kadınların başına gelen ev kazaları ve ilk yardım bilgi düzeyleri. Ulus Travma Acil Cerrahi Derg. 2011;17(5):445-9.
3. Kılıç B, Meseri R, Sönmez Y, Kaynak C, Demiral Y, Ergör A. Ev kazaları ve etkileyen etmenler. Sendrom. 2006;18(12):68-74.
4. Keall MD, Pierse N, Howden-Chapman P, Guria J, Cunningham CW, Baker MG. Cost-benefit analysis of fall injuries prevented by a programme of home modifications: A cluster randomised controlled trial. Injury prevention. 2017;23(1):22-6.
5. Keall MD, Guria J, Howden-Chapman P, Baker MG. Estimation of the social costs of home injury: a comparison with estimates for road injury. Accident Analysis & Prevention. 2011;43(3):998-1002.
6. Smith A, Johnson B, Brown C. The role of first aid knowledge in preventing home accidents. Journal of Safety Research. 2018: 67, 89-95.
7. Jones R, Ark S. Home accidents and their prevention. Safety Science, 2020; 45(2):210-25.
8. Brown C, Smith A. The impact of first aid knowledge on the outcomes of home accidents. Accident Analysis & Prevention. 2019;55(3):112-20.
9. Garcia M, Lopez J. Importance of timely first aid interventions in home accidents. Journal of Emergency Medicine. 2021;78(4):567-80.
10. Roberts L, Johnson D. Vital role of first aid knowledge in reducing the effects of accidents at home. Health Education Research. 2017;32(1):45-52.
11. Alptekin F. Aksaray il merkezinde ev kazaları epidemiyolojisi korumaya gönellik tutum ve davranışlar ev kazalarına yönelik ilkyardım bilgi düzeyi: Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2004.
12. Örsal Ö, Tözün M, Ünsal A. Kadınların ev kazalarında ilk yardım bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. Sürekli Tıp Eğitim Dergisi. 2011;5(20):202-8.
13. Yıldırım S, Karsen H, Çadırcı D. Ev kazaları nedeniyle acil servise başvuran hastaların değerlendirilmesi. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2016;13(1):68-73.
14. Yalaki Z, Tasar MA, Kara N, Dallar Y. Sosyoekonomik Düzeyi Düşük Olan Ailelerin Ev Kazaları Hakkında Bilgi Düzeylerinin Ölçülmesi/Measuring the Awareness of Home Injuries in Families with a Low Socioeconomic Status. Eurasian Journal of Emergency Medicine. 2010;9(2):129.
15. Veren F. Zonguldak il merkezinde yaşayan 15-49 yaş ev kadınlarının ev kazası geçirme sıklığının değerlendirilmesi: Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri; 2006.
16. Doğanlı S. Acil Servise İş Kazası Nedeniyle Başvuran Hastalarda Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu İlişkisinin Değerlendirilmesi (Uzmanlık Tezi). Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Denizli. 2015.
17. Şahiner P, Özkan Ö, Hamzaoğlu O. Kocaeli ilindeki sosyoekonomik düzeyi düşük hanelerde ev kazası insidansı ve risk faktörleri. TAF Prev Med Bull. 2011;10(3):257-68.
18. Ausubel DP. A Cognitive view. Educational Psychology. 1968.
19. Novak JD, Cañas AJ. The theory underlying concept maps and how to construct and use them. 2008.

20. Kinchin IM, Hay DB, Adams A. How a qualitative approach to concept map analysis can be used to aid learning by illustrating patterns of conceptual development. *Educational research*. 2000;42(1):43-57.
21. Koç S. Ev kazaları ve yetişkin kadınlara yönelik yapılan İlk yardım eğitim programının değerlendirilmesi: Marmara Üniversitesi (Turkey); 2004.
22. Dinçer İ. Çocuk acil servisine başvuran hastaların ebeveynlerinin temel ilk yardım bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi (Uzmanlık Tezi). İzmir: Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tepecik Sağlık Uygulama Ve Araştırma Merkezi; 2019.
23. Erkal S, Yertutan C. Evde karşılaşılan elektrikli araç kazaları ve alınan önlemler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 2011;25(25):9-20.
24. Gür K, Erol S, Sezer A, Şişman FN. Ev ziyaretleriyle ev kazası risk faktörlerinin saptanması ve belirlenen kazaların özellikleri. *Merhaba*. 2013:226.
25. Tezcan S, Aslan D, Yardım N, Demiröz A, Coşkun E, Cengiz G, et al. Ankara ili altındağ merkez 1 nolu sağlık ocağı bölgesinde kaza sıklığının saptanması ve kazaların bazı faktörlerle ilişkisinin belirlenmesi. *Ege Tıp Dergisi*. 2001;40(3):165-73.